

Таким чином, з огляду на складність кримінологічного показника і методику, способи обчислення, є необхідність в розробці розрахункової таблиці визначення ціни злочинності з урахуванням виду злочину відповідно до єдиної статистичної форми Генеральної прокуратури України, що сприятиме оцінюванню рівня і стану злочинності в Україні, визначенню криміногенної обстановки в державі, розробці ефективних, економічних засобів протидії злочинності на державному і міждержавному рівнях, прог нозірованію розвитку і, в свою чергу, своєчасному реагуванню суспільства на виклики злочинності.

Література

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-лютий 2017 та січень-лютий 2018 // https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820&c=edit&_c=fo.
2. Фіалка М.І. Показники злочинності // nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/12/41_Fialka.pdf.
3. Мельничук Т.В. Показники ціни злочинності в зарубіжній кримінології / Правове життя сучасної України: матеріали Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького складу, 16-17 травня 2013 р., м. Одеса. Т. 2 / відп. ред. д.ю.н. В.М. Дрьомін. – Національний університет «Одеська юридична академія». – О.: Фенікс, 2013. – Том 2. – С. 385-388.
4. Голіна В.В., Брояков С.В. Теоретико-прикладні питання поняття «ціни» злочинності та її обчислення. Теорія і практика правознавства. –2017. Вип. 2 (12). – С. 1-11.

УДК 343.61(043.2)

Остапенко Л.А., к.ю.н.,
Чернігівський національний технологічний університет,
м. Чернігів, Україна

КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ПРИВІЛЕЙОВАНИХ ОЗНАК ВБИВСТВА

Головним пріоритетом кримінально-правової охорони є життя людини. Відповідно ст. 3 Конституції України відношення до людини як найвищої соціальної цінності тягне визнання вбивства – протиправного умисного позбавлення життя іншої людини – одним із найтяжчих злочинів. Водночас, законодавець робить виняток з цього правила, суттєво зменшуючи покарання за деякі види вбивства. У цьому випадку мова йде про так звані привілейовані склади вбивств або вбивства з пом'якшуючими обставинами. «Вбивство –безспірно є одним з тяжких злочинів... Однак бувають такі стани чи таке становище людини, при яких вчинення вбивства не має звичайного значення і зовсім не дає права бачити в людині такого злодія, до якого могли б бути застосовані заходи,

призначені для звичайних вбивць» [1, с. 48-49].

Чинне кримінальне законодавство до системи привілейованих складів вбивства відносить чотири склади: умисне вбивство в стані сильного душевного хвилювання (ст. 116 КК України), умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК України), умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони (ст. 118 КК України), умисне вбивство при перевищенні заходів, необхідних для затримання злочинця (ст. 118 КК України).

Така кількість привілейованих вбивств, самотійно передбачених у Кримінальному кодексі України, не притаманна кримінальному законодавству інших країн світу. Зазвичай, кримінальне законодавство країн континентальної Європи обмежується одним або двома привілейованими складами вбивства або взагалі не передбачає самотійних складів, припускаючи пом'якшення покарання за вбивство на підставі положень Загальної частини Кримінального кодексу. Однак, кримінальні кодекси деяких країн «соціалістичного табору» містять по кілька законодавчо закріплених привілейованих складів вбивства. Зокрема, КК Болгарії 1968 р. [2] містить чотири склади: вбивство в стані афекту (ст. 118), вчинене при перевищенні меж необхідної самооборони (ст. 119), дітовбивство (ст. 120) та вбивство новонародженого жахливого вигляду (ст. 121); КК Сербії [3] та Чорногорії [4] передбачають три склади: вбивство у пориві гніву (ст. 115 КК Сербії 2005 р., ст. 145 КК Чорногорії 2003 р.), дітовбивство (ст. 116 КК Сербії, ст. 146 КК Чорногорії), позбавлення життя зі співчуття (ст. 117 КК Сербії, ст. 147 КК Чорногорії).

У англо-американському праві основоположним видом вбивства є тяжке вбивство (*murder*). Критерієм, який відмежовує його від простого вбивства (*manslaughter*), є така ознака, як «злий намір» (*malice aforethought*). Слід зазначити, що простим вбивством вважається вбивство без ознак злого наміру, яке вчинено умисно або через необережність [5].

Отже, диференціація відповідальності за вбивство за допомогою ознак, які визначають ступінь суспільної небезпеки вчиненого та впливають на кваліфікацію діяння, використовується як у вітчизняному, так і зарубіжному кримінальному праві. Диференціація відповідальності, яка історично склалася в Україні і має формат «склад простого вбивства – кваліфікований склад – привілейований склад» у зарубіжному законодавстві хоча і є розповсюдженою, але не загальноприйнятою, що обумовлено історичними, національними особливостями та традиціями держав.

Однак, не дивлячись на відмінність підстав, які лежать в основі «привілеїв», привілейовані склади вбивства наділені загальною, системною властивістю – значно меншим (на думку законодавця) ступенем суспільної небезпеки, у порівнянні зі складом простого

вбивства. При цьому характер суспільної небезпеки всіх видів вбивств однаковий.

У межах загальної теорії цікавими є дослідження вимог, яким повинні відповідати не лише кваліфікуючі, а й привілейовані ознаки або критерії відбору законодавцем обставин, для їх закріплення в якості кваліфікуючих чи привілейованих ознак складу злочину. Слід зазначити, що правова природа обох видів ознак складу єдина. Аналіз та узагальнення досліджень науковців дає можливість зробити наступні висновки.

1. Обставина, яка законом визнається привілейованою ознакою, завжди повинна свідчити про суттєво менший ступінь суспільної небезпеки діяння. Тобто, привілеююча обставина повинна зменшувати ступінь суспільної небезпеки вчиненого у всіх без винятку випадках. Зниження ступеню суспільної небезпеки повинно бути значним, суттєвим.

Суттєвість та значність зменшення ступеня суспільної небезпеки відносяться до оціночних категорій, оскільки завдання виміру ступеню суспільної небезпеки у випадках, коли обов'язковою ознакою об'єктивної сторони завжди виступає позбавлення життя іншої людини (заподіяння смерті) є складним (на відміну від випадків, коли кваліфікуючою ознакою виступає розмір заподіяної шкоди).

2. Привілеюючими можуть визнаватися лише ті обставини, які характеризують вчинене, тобто обставини, які дістали прояву у самому злочині.

Тобто, не можуть відноситися до привілейованих обставин ті, які відносяться до особистості винного, включаючи його суспільну небезпеку та не виражатися при цьому у самому діянні (виняток ст. 117 КК України). До привілейованих можуть бути віднесені лише ті обставини, які мали місце до закінчення злочину, а саме: якщо обставина характеризує лише особистість винуватого або його пост злочинну поведінку та безпосередньо не виражено у самому злочині, не можна говорити, що обставина зменшує ступінь суспільної небезпеки вчиненого.

3. Обставина, яка може бути привілейованою повинна бути відносно розповсюдженою (не повинна носити одиничного характеру), водночас не може супроводжувати більшість злочинів певного виду. Наприклад, умисне вбивство в стані сильного душевного хвилювання та вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, розповсюджені в судовій практиці, однак при цьому вчиняються менше, ніж вбивства основного складу.

4. Привілейована обставина може бути сформульована у достатньо абстрактній формі. Ця вимога відноситься до змісту, а не техніко-юридичних конструкцій правової норми, закріпленої в законі. Якщо обставина не може бути сформульована в абстрактній формі, вона не може претендувати на статус привілейованої або кваліфікованої.

5. Існує реальна можливість встановлення обставини конкретної

кримінальної справи, відповідно до передбачених у законі привілейованих ознак. Тобто, оцінка відповідності привілеюючої обставини зазначеному критерію може бути забезпечена з використанням спеціальних досліджень, які відносяться до сфери криміналістики (криміналістичної техніки та тактики, судової експертизи) та кримінально-процесуального права (як інституту доказування).

Література

1. Познышев С.В. Особенная часть русского уголовного права. Сравнительный очерк важнейших отделов особенной части старого и нового уложений. – М., 1912, С. 48-49.
2. Criminal Code of the Republic of Bulgaria (1968, amended 2010) (English version). URL: <http://legislationline.org/documents/action/popup/id/8881/preview>; Наказателен кодекс. URL: <http://lex.bg/laws/ldoc/1589654529/>.
3. Criminal Code of the Republic of Serbia (2005, amended 2012) (English version). URL: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
4. Criminal Code of the Republic of Montenegro (2003, amended 2011) (English version). URL: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
5. Уголовное право зарубежных стран. Общая и Особенная части / под ред. Н.Е. Крыловой. М., 2013. С. 584-585, 589 (автор – Н.А. Голованова); Козочкин И.Д. Уголовное право США: успехи и проблемы реформирования. СПб., 2007. С. 319, 341.

УДК 343.2(043.2)

Острогляд О.В., к.ю.н., доцент,
Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ, Україна

(БЕЗ)КОНЦЕПТУАЛЬНІСТЬ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

До Кримінального кодексу України, за час його існування, вносилися зміни 192 Законами та кількома рішеннями Конституційного суду України. Тільки протягом 2018 року зміни до ККУ вносилися за допомогою 10 законів, що зачіпали широке коло питань: - як технічного характеру (назву після слів «правоохоронного органу» доповнити словами «судового експерта»; слово «інвалідами» замінити словами «особами з інвалідністю»); - так і концептуального характеру (Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації, Про внесення змін до статті 149 Кримінального кодексу України (Торгівля людьми) щодо приведення у відповідність з міжнародними стандартами); - а також отримали нові редакції чи нові статті (Про внесення змін до статті 120 Кримінального кодексу України щодо встановлення кримінальної відповідальності за